

Період «розрядки» в міжнародній політиці. Від біполярного до багатопольярного світу. Проблема міжнародного тероризму.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Наприкінці 1960-х — у 1970-х роках небезпека ядерної війни та виснажлива гонка озброєнь підштовхнули США, СРСР і європейські держави до зменшення напруженості. Цей період дістав назву «розрядка». Його кульмінацією стала Гельсінська нарада 1975 р., але наприкінці десятиліття розрядка зірвалася.

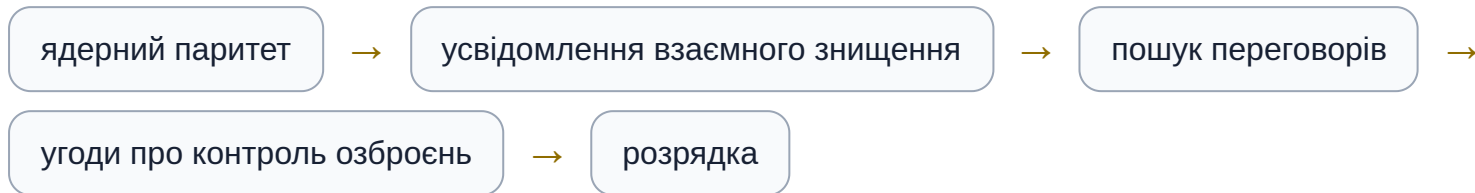
- пояснювати передумови розрядки;
- називати основні угоди з обмеження озброєнь;
- характеризувати Гельсінський заключний акт;
- пояснювати поняття «нове політичне мислення»;
- визначати причини завершення «холодної війни».

1. Що таке розрядка

Розрядка — це період зменшення міжнародної напруженості, ослаблення військово-політичного протистояння між західним блоком на чолі зі США та комуністичним блоком на чолі із СРСР. Підручник відносить її до кінця 1960-х — кінця 1970-х років і називає кульмінацією Гельсінську конференцію 1975 р.

2. Передумови розрядки

- досягнення військово-стратегічного паритету між США і СРСР та усвідомлення катастрофічних наслідків ядерної війни;
- негативний вплив гонки озброєнь на економіку;
- посилення антивоєнних настроїв, особливо через В'єтнамську війну;
- зростання взаємозалежності держав і потреба спільно вирішувати глобальні проблеми.

3. Контроль над ядерною зброєю

1 червня 1968 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. У 1972 р. США і СРСР уклали домовленості щодо протиракетної оборони та обмеження стратегічних наступальних озброєнь. У 1974 р. було укладено договір про обмеження підземних випробувань ядерної зброї.

1968

Схвалення ДНЯЗ.

1972

Договори ПРО та ОСВ.

1974

Обмеження підземних ядерних випробувань.

4. «Східна політика» ФРН

Канцлер ФРН Віллі Брандт запропонував нормалізувати відносини з країнами Східної Європи. У 1970 р. було укладено договір між ФРН і СРСР про визнання повоєнних кордонів, а також подібні договори з Польщею та Чехословаччиною. У 1971 р. сторони підписали чотиристоронню угоду щодо Західного Берліна. Це сприяло пом'якшенню політичного клімату в Європі.

5. Гельсінська конференція 1975 року

1 серпня 1975 р. у Гельсінкі представники 33 європейських держав, а також США і Канади підписали Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Документ закріпив десять основоположних принципів міждержавних відносин.

01.08.1975

Підписання Гельсінського заключного акта.

6. Десять принципів Гельсінського акта

№	Принцип
1	Суверенна рівність
2	Незастосування сили або погрози силою
3	Непорушність кордонів
4	Територіальна цілісність держав
5	Мирне врегулювання суперечок
6	Невтручання у внутрішні справи
7	Повага прав людини й основних свобод
8	Рівноправ'я та право народів розпоряджатися своєю долею
9	Співробітництво між державами
10	Сумлінне виконання міжнародних зобов'язань

7. Значення Гельсінкі

Гельсінська нарада стала переломним моментом розрядки. Для контролю за виконанням її положень діяла Нарада з безпеки та співробітництва в Європі, яка з 1995 р. має назву ОБСЄ. Підписання СРСР Гельсінського акта також дало правозахисникам можливість вимагати від радянської влади виконання взятих на себе зобов'язань щодо прав людини. У 1976 р. виникли Московська та Українська гельсінські групи.

8. Чому розрядка зірвалася

У другій половині 1970-х років протистояння знову посилося. СРСР і Куба підтримували ліві сили в низці африканських країн, а США розгорнули нові військові програми. Введення радянських військ до Афганістану в 1979 р. стало подією, що фактично перервала розрядку. На початку 1980-х відносини ще більше загострилися, а президент США Рональд Рейган оголосив програму Стратегічної оборонної ініціативи.

9. «Нове політичне мислення» і завершення «холодної війни»

Після приходу до влади Михайла Горбачова радянське керівництво почало відмовлятися від частини старих зовнішньополітичних підходів. «Нове політичне мислення» передбачало пріоритет загальнолюдських цінностей, взаємні компроміси та спільне вирішення глобальних проблем. У 1987 р. США і СРСР підписали договір про ліквідацію ракет середньої та малої дальності. У грудні 1989 р. на Мальті лідери США та СРСР заявили, що більше не розглядають один одного як потенційних супротивників.

1985

Початок нового етапу радянсько-американського діалогу.

1987

Договір про ліквідацію ракет середньої та малої дальності.

12.1989

Мальтійська зустріч — символ завершення «холодної війни».

Підсумок уроку

Розрядка довела, що навіть у період гострої конфронтації великі держави могли домовлятися про контроль озброєнь і правила міжнародної поведінки. Її досягнення виявилися нестійкими, проте Гельсінський процес і наступні угоди стали важливими передумовами завершення «холодної війни».

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Міжнародний тероризм у другій половині XX — на початку XXI ст. став важливою загрозою безпеці. Підручник розмежовує поняття «терор» і «тероризм», характеризує різні ідеологічні напрями терористичної діяльності та показує, чому протидія цій загрозі потребує міжнародної співпраці.

- розрізняти терор і тероризм;
- характеризувати основні напрями тероризму, наведені в підручнику;
- пояснювати значення терактів 11 вересня 2001 р.;
- характеризувати антитерористичну війну в Афганістані;
- визначати особливості сучасних терористичних організацій.

1. Терор і тероризм

Підручник визначає тероризм як злочинні дії окремих осіб, груп чи організацій, спрямовані на залякування держав, організацій, спільнот або людей задля досягнення політичних цілей і дестабілізації суспільства. Терор у джерелі визначено як насильницькі дії та репресії держави проти власних громадян, певних спільнот або інших держав.

Тероризм Злочинні насильницькі дії з метою залякування та досягнення політичних цілей.

Терор Репресивне насильство держави проти громадян, спільнот або інших держав.

2. Лівий і правий тероризм

Напрямок	Ідейна основа за підручником
Лівий	Радикальні ліві доктрини; боротьба проти буржуазного суспільства та за революційні зміни.
Правий	Антиліберальні, антидемократичні, шовіністичні та расистські погляди; культ «сильної особи».

3. Націоналістичний тероризм

Націоналістичний тероризм у підручнику пов'язано з діяльністю угруповань, які за допомогою насильства прагнуть незалежності або переваги однієї нації над іншою. Як приклади наведено баскську ЕТА та Ірландську республіканську армію.

4. Релігійно мотивований тероризм у підручнику

Окремо підручник характеризує «ісламський тероризм» — діяльність радикальних організацій, які використовують релігійну риторику та водночас переслідують конкретні політичні цілі. Серед головних ворогів такі угруповання оголошують США, інші західні держави та Ізраїль. Далі підручник підкреслює, що організації на кшталт ІДІЛ, «Аль-Каїди», «Талібану» і «Боко харам» мають не лише релігійну риторику, а й політичні цілі.

5. 11 вересня 2001 року

Терористичні акти 11 вересня 2001 р. у США стали переломним моментом у боротьбі з міжнародним тероризмом. США визнали головними організаторами Усаму бен Ладена та «Аль-Каїду». У жовтні 2001 р. розпочалася військова операція в Афганістані проти руху «Талібан», який контролював більшу частину країни.

11.09.2001

Терористичні акти в Нью-Йорку і Вашингтоні.

10.2001

Початок антитерористичної операції в Афганістані.

6. Афганістан після 2001 року

Після початкових успіхів міжнародної коаліції таліби перейшли до партизанської тактики, нападів на патрулі та конвої, мінування доріг і терактів у містах. Підручник наголошує, що ситуація залишалася складною через внутрішню політичну нестабільність та суперництво інтересів різних держав.

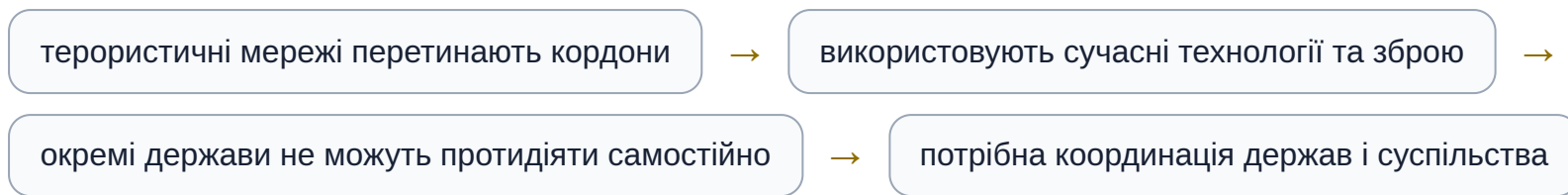
7. Особливості сучасного тероризму

- транснаціональний характер і діяльність у різних регіонах світу;
- використання різноманітних методів нападів на цивільне населення;
- поєднання ідеологічних, релігійних та політичних мотивів;
- використання новітніх інформаційних технологій;
- прагнення окремих організацій контролювати території та створювати власні квазідержавні структури.

8. «Терористична напівдержава»

Підручник використовує поняття «терористична напівдержава» для організацій, які одночасно контролюють частину території існуючої держави та продовжують терористичні напади. Як приклади згадано ІДІЛ, «Боко харам», рух «Талібан» та «Аль-Каїду».

9. Чому потрібна міжнародна співпраця

Підручник робить висновок, що ефективна протидія міжнародному тероризму потребує об'єднання зусиль держав світу та суспільства.

Підсумок уроку

Тероризм є формою політично мотивованого насильства, розрахованого на залякування й дестабілізацію. Його форми та ідеологічні обґрунтування можуть бути різними, але характерною рисою сучасного тероризму є міжнародний масштаб, мережевий характер і спрямованість проти цивільного населення.